

prof. szt. Natasza Ziółkowska-Kurczuk  
Katedra Mediów Audiowizualnych  
Instytut Nauk o Komunikacji Społecznej i Mediach  
Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej  
w Lublinie

Lublin, 10.07.2026.

Recenzja pracy doktorskiej  
Pana mgr Macieja Podstawnego  
w związku z przewodem doktorskim  
w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki filmowe i teatralne

Pan magister mgr Maciej Podstawny przedstawił rozprawę doktorską pt. *Demokratyczna dramaturgia o niedemokratycznym kraju. Dramaturgia w działaniu, autorstwo rozproszone i reżyseria demokratyczna. O powstawaniu, dramaturgii i reżyserii spektaklu teraz każdy z was jest rzecząpospolitą i teraz każdy z was jest rzecząpospolitą / z trzema wykrzyknikami*, której promotorem jest dr hab. Remigiusz Brzyk.

Mgr Maciej Podstawny jest absolwentem Państwowej Wyższej Szkoły Teatralnej w Krakowie (obecnie Akademii Sztuk Teatralnych im. St. Wyspiańskiego w Krakowie) oraz filozofii na Uniwersytecie Jagiellońskim. Klasyczne wykształcenie uniwersyteckie ma niemały wpływ na pracę twórczą i pedagogiczną Kandydata. W Jego projektach reżyserskich i dramaturgicznych widać bowiem wielowymiarowe podejście do realizowanego artystycznie tematu. Chętnie podejmuje problemy społeczne, a także zajmuje się pedagogiką teatru podczas pracy nad konkretnymi spektaklami, a także realizując przedstawienia dla dzieci i młodzieży. Podczas studiów Pan Maciej Podstawny był asystentem wybitnych reżyserów, m.in. Petra Zelenki, Pawła Miśkiewicza i Krystiana Lupy, którzy z pewnością mieli wpływ na jego dalszą drogę twórczą. Przez lata współpracował z wieloma teatrami m.in. z Teatrem Dramatycznym w Warszawie, Teatrem Polskim w Poznaniu czy Teatrem Narodowym w Warszawie tworząc cykl performatywnych czytań poetyckich „Wielcy niepoważni”. Na dłużej związał się z jedną najbardziej interesujących scen w Polsce, mianowicie z Teatrem im. J. Szaniawskiego w Wałbrzychu, tworząc spektakle, inicjując i współprowadząc w kooperacji m.in. z wałbrzyskimi nauczycielami i widzami,

innowacyjny program pedagogiki teatralnej, a także będąc w latach 2015-2018 dyrektorem artystycznym placówki. Od 2010 roku Pan mgr Maciej Podstawny jest pedagogiem AST w Krakowie (dawniej: PWST). W latach 2022-23 pełnił funkcję prodziekana Wydziału Reżyserii Dramatu. Prowadzi m.in. przedmiot praca z aktorem. Podczas tych zajęć studenci przygotowują zazwyczaj scenariusz i realizują aktorską etiudę teatralną opartą na scenariuszu filmowym i teatralnym, jak np. w roku akademickim 2021/22, inspirowaną wątkami tematycznymi i formą filmu Andrzeja Wajdy „Wszystko na sprzedaż” (1968), czy, jak w roku akademickim 2024/25 na podstawie amerykańskiego filmu Tiny Satter „Reality” (2023). Kandydat jest też reżyserem spektakli dyplomowych. To m.in. współautorstwo scenariusza i reżyseria spektaklu (wraz z Pawłem Miśkiewiczem) „PRÓBY” wg „Letników” M. Gorkiego i nowel filmowych A. Tarkowskiego - przedstawienie dyplomowe studentów Wydziału Aktorskiego PWST w Krakowie (2010); spektakl wyróżniony nagrodą zespołową na Festiwalu Szkół Teatralnych w Łodzi. To również reżyseria, scenariusz, scenografia, opracowanie muzyczne przedstawienia dyplomowego studentów Wydziału Aktorskiego Państwowej Wyższej Szkoły Filmowej Telewizyjnej i Teatralnej im. L. Schillera w Łodzi pt. „Letnisko. Improwizacje” wg „Płatonowa” A. Czechowa (2008), które zdobyło 4 nagrody aktorskie na Festiwalu Szkół Teatralnych w Łodzi. Pan mgr Maciej Podstawny był też opiekunem kół naukowych studentów reżyserii dramatu w AST w Krakowie – w 2015 roku koło naukowe „Peer Gynt Show”, w 2022 koło naukowe „Reinterpretacje klasycznej literatury dramatycznej”. W trakcie tej pracy opiekun, wybierany przez studentów wspiera możliwość rozwijania szczególnych zainteresowań adeptów reżyserii dramatu, co poszerza ofertę programu studiów. Tak więc praca pedagogiczna stanowi istotną część dorobku mgra M. Podstawnego.

Kandydat to jednak przede wszystkim autor i reżyser ponad 30 spektakli teatralnych, współautor w roli dramaturga lub autora tekstów kilkunastu kolejnych realizacji teatralnych. Uczestniczy też w powstawaniu dzieł, które stanowią połączenie teatru dramatycznego i teatru ruchu. Jako dramaturg współpracował m.in. z Anną Obszańską przy przedstawieniu „Giselle, tańcz!” (2024) w Teatrze Współczesnym w Szczecinie oraz przy przedstawieniu „Straszny dwór” (2025) w Narodowym Starym Teatrze w Krakowie. Do najważniejszych realizacji reżyserskich Kandydata należą spektakle „Przełamując fale” (wg Larsa von Triera reżyseria, adaptacja, Teatr im. Wojciecha Bogusławskiego w Kaliszu, 2012), „Synek” (reżyseria, opracowanie tekstu wg tekstów Zbigniewa Stryja, Marcina Gawła i Zbigniewa Kadłubka, Zabytkowa

Kopalnia Węgla Kamiennego Guido w Zabrzu, 2013), „Skowyt” (reżyseria, współautorstwo scenariusza wg Jacka Kerouaca i Allena Ginsberga, tekst wraz z Zuzanna Bojdą, Teatr Łaźnia Nowa w Krakowie, 2015), „Ku Klux Klan. W krainie miłości” (reżyseria, adaptacja wg książki reportażowej Katarzyny Surmiak-Domańskiej, Teatr Nowy w Zabrzu, 2017). Przy produkcji innych spektakli jest też autorem adaptacji i dramaturgii, np. „Ferdydurke” wg Witolda Gombrowicza spektakl w reżyserii Magdaleny Miklasz (Teatr Dramatyczny w Warszawie, 2018). W ostatnich sezonach reżyserował: „Bankructwo małego Dżeka” (2025) wg Janusza Korczaka w Narodowym Starym Teatrze w Krakowie i autorską „Córkę dyktatora” (2025) w Teatrze im. Modrzejewskiej w Legnicy, „Upiory” (2018) Ibsena w Teatrze Zagłębia w Sosnowcu, „Hańbę” (2019) wg Coetzeego na MALTA Festival Poznań 2019 (w koprodukcji z Teatrem Żeromskiego z Kielc) i „teraz każdy z was jest rzecząpospolitą” (2019; druga wersja „teraz każdy z was jest rzecząpospolitą”/ z trzema wykrzyknikami”, 2021) Sebastiana Majewskiego wg „Diabła” Andrzeja Żuławskiego w koprodukcji Teatru Dramatycznego im. J. Szaniawskiego w Wałbrzychu i Wrocławskiego Teatru Współczesnego oraz „Unistuste Saar” (Island of Dreams) w estońskim Teatrze Vaba Lava w Tallinie/Narwie (2025). Pan mgr M. Podstawny chętnie sięga też po teksty dla dzieci oraz młodzieży i bliska jest mu pedagogika teatru. Jest autorem i współautorem wielu przedstawień i projektów teatralnych dla młodego widza, są to m.in. autorstwo scenariusza wielokrotnie nagradzanej „Łaumy, czyli czarownicy” (reżyseria Magdalena Miklasz, Teatr Dramatyczny im. J. Szaniawskiego w Wałbrzychu, 2017). To również „Niekończąca się opowieść” (adaptacja, dramaturgia, reżyseria video wg powieści Michaela Ende, Teatr Rampa na Targówku, Warszawa 2022), „Królowa śniegu” (reżyseria, Teatr Nowy z Zabrzu, 2020), „Wyspy Jadłonomia” (współautorstwo i reżyseria, Teatr Studio, Warszawa, 2022). Kandydat jest laureatem wielu prestiżowych nagród m.in.: za „Przełamując fale” wg Larsa von Triera nagroda główna 4. Festiwalu m-teatr, za spektakl „Synek” – Śląska Złota Maską.

Pan mgr Maciej Podstawny tworzy dzieła wielowymiarowe i multimodalne, łączące różne media: teatr, film i muzykę. Chętnie korzysta z filmowych scenariuszy i motywów, czego dowodem jego spektakle odwołujące się do dokonań takich reżyserów, jak Andriej Tarkowski, Andrzej Wajda, Krzysztof Kieślowski. Jego przedstawienia często w dużej mierze mają charakter poetycki, ale jest to raczej poezja konkretna, nasycona mocnym przekazem emocjonalnym. W swojej pracy reżyserskiej i pedagogicznej prezentuje postawę demokratyczną, wciągając wszystkich twórców, a

nawet widzów, w powstawanie dzieła scenicznego. To rozumienie teatru bliskie Wielkiej i Drugiej Reformie Teatru, które postulowały aktualność teatru, wszechogarniającego działającego na wszystkie zmysły i mającego wpływ na życie społeczne, a także życie teatrem w komunach artystycznych. Wyrazem tego jest również rozprawa doktorska oraz obie wersje przedstawienia „teraz każdy z was jest rzecząpospolitą” oraz „teraz każdy z was jest rzecząpospolitą / z trzema wykrzyknikami”, które są przedmiotem dysertacji. Pierwszy człon tytułu rozprawy doktorskiej brzmi *Demokratyczna dramaturgia o niedemokratycznym kraju. Dramaturgia w działaniu, autorstwo rozproszone i reżyseria demokratyczna...* i sugeruje on postawę Autora na temat nie tylko teatru, ale i bolesną diagnozę społeczną. Spektakl powstawał w konfrontacji i współpracy z publicznością i można stwierdzić, że cały projekt jest swego rodzaju eksperymentem artystycznym, naukowym i społecznym. Oba przedstawienia - „teraz każdy z was jest rzecząpospolitą” oraz „teraz każdy z was jest rzecząpospolitą / z trzema wykrzyknikami”, to dzieła osadzone w kulturze, tradycji, ale i drastycznie oceniające polską współczesność szczególnie społeczno-polityczną. To przykra diagnoza rozpadu i degrengolady, oportunistów, braku zasad moralnych i gwałtu na wszystkich wartościach. Postacie tworzą rodzaj groteskowego i tragicznego panopticonu, które rozplywa się w nieustannie nawracającym chocholim tańcu. Świat, do którego trafia widz, jest obsceniczny, brudny i zły, ociekający krwią i błotem, przerażający, nie dający chwili odpoczynku i oddechu, ale beznadziejnie trwający wraz z rytmem mijających tygodni – poszczególnych scen. Bardzo dobrym pomysłem scenicznym było umieszczenie w scenografii ogromnego szmacianego kalendarza, z którego kolejne kartki – płachty - są zdzierane, wraz z kolejnymi scenami spektaklu. To wyznacza jego obłądny rytm, który może być dla publiczności męczący i nużący. Jak jednak zapewnia reżyser nie jest to przedstawienie eleganckie, tym bardziej, że przestrzeń gry znajduje się blisko widza, niemal na wyciągnięcie ręki, co drastyczne sceny, m.in. sceny gwałtu i przemocy, czyni jeszcze bardziej namacalne i opresyjne. Nie jest to zatem spektakl dla każdego widza, tym bardziej, że jego idea może ulec rozmyciu i zagubieniu. To właśnie spowodowało, że druga wersja spektaklu została poszerzona o wykład dr hab. Piotra Morawskiego, kulturoznawcy i historyka kultury. Jak czytamy w pracy doktorskiej wykład ten „stanowił dramaturgiczną sumę, kompletne zebranie kierunków z poziomu tematu głównego: historycznego. Systematyzował i wspierał sieć tematów” (s. 61). Jak się okazało w konfrontacji z widzami po pierwszej premierze, był on niezbędny do zrozumienia idei widowiska i

przejścia przez meandry odwołań do historii oraz wieloznacznych teatralnych metafor. Należy też zauważyć, że wykład ten, będący wtrętem w teatralną tkankę przedstawienia, stanowił rodzaj filmu w teatrze – wyświetlony został na ekranie, a zarazem białej fladze, która była obiektem scenograficznym. Ten kontekst ustawia spektakl Podstawnego w sferze teatru publicystycznego, a nawet politycznego. Jak wspomniano wyżej związki spektakli mgra M. Podstawnego z filmem są dosyć częste i zwykle udane. Powinowactwo z filmem „Diabeł” Żuławskiego zdaje się natomiast być sprytnie zakamuflowane. Raczej odnosi się do problemu królobójcy, konszachtów ze złem, obecności niektórych postaci oraz wizualności.

Na podkreślenie zasługuje aktorstwo obu spektakli. Widać osobiste zaangażowanie aktorów oraz ich gotowość do tworzenia wyrazistych i mocnych postaci, ekspresywnych i prowokacyjnych w dużej mierze, scen. To wskazuje na trafność metody demokratycznej powstawania spektaklu oraz włączania w jego tworzenie wszystkich jego uczestników, co jest wyraźnym osiągnięciem reżyserskim Pana Podstawnego. Oglądając zapis obu spektakli można odnieść się do teatrów awangardowych z lat 60. oraz do nurtu polskiego teatru studenckiego, a szczególnie do spektakli Teatru Ósmego Dnia, dla którego krytyka polityczna, zespołowość, a więc demokratyczne metody powstawiania przedstawienia oraz aktorstwo totalne, były najistotniejsze. Z pewnością istotniejsze niż sam gest teatralny był i pewnie nadal jest dla „Ósemek” cel społeczny sztuki, a więc również diagnoza społeczna i wolność wypowiedzi. Wydaje się, że spektaklowi Podstawnego bliżej do takiego myślenia niż – jak zasugerowano w recenzjach „teraz każdy z was jest rzecząpospolitą...” - do teatru Tadeusza Kantora. U Kantora jednak obecny był zdecydowanie bardziej motyw kukły i maski, do tego stopnia, że trudno było czasem odróżnić aktora od kukły, a także powtarzalność mechanicznych ruchów. U Podstawnego jest jednak energia i szaleństwo, aktorstwo niemal ekstremalnie cielesne. Jest w tym spektaklu muzyka (i inne dźwięki) grana na żywo, która wyznacza rytmy, komentuje i dopowiada teatralną rzeczywistość. Podobnie działa Kantor, ale i Lupa, podobnie jest również w niektórych spektaklach „Ósemek”.

Niemniej jednostajność rytmów i powtarzalność figur teatralnych, a także nagromadzenie wątków historycznych (szczególnie mniej znanych w społecznym oglądzie) oraz rozbudowanych semantycznie metafor, można paradoksalnie uznać za największe mankamenty spektaklu Podstawnego. Ten spektakl staje się po prostu przesadzony w wielu aspektach, jednostajny i nużący. Można powiedzieć, że jego

mankamentem jest nadmiar. Obraz zdegradowanego świata o wiele lepiej sprawdza się w drugiej wersji, kiedy to grany jest w przestrzeni dawnego dworca Wałbrzych Szczawienko, który nosi ślady swojej świetności. W tym kontekście dobitniej działa stworzone przez twórców spektaklu uniwersum złożone ze śmieci, odpadków i materiałów z recyklingu użytych w kostiumach połączonych z nader współczesnym obuwiem i innymi detalami odzieży. Dzięki takim niuansom mamy poczucie, że bohaterowie tkwią w bezczasie i nieokreślonym miejscu – wszędzie i nigdzie, można skonstatować. Trzeba wszakże podkreślić, że reżyser umiejętnie posługuje się przestrzenią oraz rekwizytem (worek ziemi, ściana gipsowa, biała flaga, itd.) Jak wyżej wspomniano nie jest to teatr dla każdego widza. To widowisko budzące zdenerwowanie, chaos, nie dające wytchnąć, można powiedzieć *przebudźcowane*, czyli takie, jak współczesna rzeczywistość, szczególnie cyfrowa.

Celem rozprawy doktorskiej pt. *Dramaturgia w działaniu, autorstwo rozproszone i reżyseria demokratyczna. O powstawaniu, dramaturgii i reżyserii spektaklu teraz każdy z was jest rzeczpospolitą i teraz każdy z was jest rzeczpospolitą / z trzema wykrzyknikami*, była próba zrekapitulowania pracy demokratycznymi metodami, których źródeł należy szukać w obu reformach teatru, na co niestety Autor nie zwrócił uwagi. Jest to zatem opis eksperymentu, którego efektem są obie wersje widowiska. Mgr M. Podstawny charakteryzuje dokładnie pracę nad spektaklem, skupia się też na okolicznościach związanych z jego produkcją, szczególnie na komplikacjach, wynikających z pandemii COVID-19. Temu poświęcona jest cała część I pracy. Autor prezentuje tu założenia spektaklu, jego opis, inspiracje, strukturę, a także udział widzów w jego powstawaniu. Następnie koncertuje się na tworzeniu przestrzeni gry, kostiumów, muzyki oraz okoliczności powstania drugiej wersji dzieła. W częściach II i III znaleźć można dokumentację fotograficzną obu wersji przedstawienia, co jest niezwykle cenne, ponieważ obrazuje wiele elementów spektaklu, których nie oddaje zapis video. Część IV zawiera wykład dra hab. Piotra Morawskiego użyty w spektaklu. Kolejna część pracy pt. „Recepcja” zawiera recenzje obu wersji spektaklu, co daje ogląd odbioru oraz różnych interpretacji dzieła. Ostatnia część to pełen tekst sztuki S. Majewskiego, który jest o tyle zasadny, że zapis video często gubi tekst niesiony przez aktorów. Do pracy dołączona jest bibliografia, która mogłaby być rozbudowana o więcej istotnych pozycji na temat demokratycznych metod realizacji spektakli, czy też wspomnianej powyżej Pierwszej i Drugiej Reformy Teatru oraz funkcji społeczno-politycznych teatru. Tego kontekstu w ogóle zabrakło w ocenianej pracy doktorskiej.

Brakuje też wyraźnie sformułowanych autorskich wniosków odnoszących się do interesujących Autora założeń i celów badawczych dysertacji. Np. w jaki sposób zastosowana metoda teatralna – dramaturgiczna, aktorska i reżyserska - wpłynęła na kształt spektaklu, na relacje między twórcami przedstawienia, na kontakty z publicznością, która została zaangażowana w powstawanie dzieła. Ta praca po prostu nie ma zakończenia, jakiegoś podsumowania, oceny przebiegu tego artystycznego eksperymentu, tak, jakby Autor oddał to zadanie w ręce recenzentów obu wersji swojego spektaklu. Niestety krytycy nie odnoszą się do metody, która de facto jest przedmiotem pracy doktorskiej. Należało jednak dodać choćby akapit podsumowania.

Pan mgr Maciej Podstawny stosuje trafne metody badawcze, a więc przede wszystkim analizę zawartości, opis oraz eksperyment. Jego praca badawcza została zastosowana praktycznie w postaci powstałego w obu wersjach spektaklu, docenionego przez krytyków oraz uznanego zdaniem redakcji Radia Wrocław Kultura za Najlepszy Dolnośląski Spektakl Roku 2019. Mimo powyższych usterek rozprawa doktorska oraz omawiany spektakl stanowią oryginalne rozwiązanie problemu naukowego, a przede wszystkim artystycznego. Dysertacja prezentuje ogólną wiedzę teoretyczną kandydata w dyscyplinie sztuki filmowe i teatralne, jak również wskazuje na umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej oraz artystycznej.

### Konkluzja

Z uwagi na powyższe stwierdzam, iż praca doktorska *Demokratyczna dramaturgia o niedemokratycznym kraju. Dramaturgia w działaniu, autorstwo rozproszone i reżyseria demokratyczna. O powstawaniu, dramaturgii i reżyserii spektaklu teraz każdy z was jest rzecząpospolitą i teraz każdy z was jest rzecząpospolitą / z trzema wykrzyknikami*, Pana magistra Macieja Podstawnego, spełnia wymogi ustawowe stawiane tego rodzaju rozprawom i została oceniona pozytywnie. W związku z powyższym popieram starania Pana magistra Macieja Podstawnego o nadanie stopnia doktora w dziedzinie sztuki, w dyscyplinie sztuki filmowe i teatralne.

*Natasza Ziółkowska-Kurczuk*

Natasza Ziółkowska-Kurczuk

